

**ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNING TA'LIM-TARBIYASIGA
QO'YILADIGAN PEDAGOGIK TALABLARNING O'ZIGA XOS JIHLTLARI**

*Andijon davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 101-guruh talabasi
Fozilova Masturaxon Ravshanbek qizi*

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15237011>

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizdagi imkoniyati cheklangan bolalar ta'lim siyosati, yaxshi hayot qurishlari uchun yaratilayotgan shart-sharoitlar va ularning tarbiyasiga qo'yiladigan pedagogik talablar haqida mulohazalar yuritilgan.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, korreksion sharoit, yo'l xaritasi, intellekt, ruhiy rivojlanish, individual faoliyat, dunyoqarash.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan so'ng mamlakatimizning iqtisodiy, ijtimoiy, manaviy-ma'rifiy rivojlanish jarayonida keskin o'zgarishlar sodir bo'ldi. Ona vatanimizning kelajagi bugungi yosh avlodning o'quvi, salohiyati, iste'dodi, mustaqil fikrlashiga bevosita bog'liqdir. Shuning uchun ham bilimdon, keng dunyoqarashga ega shaxslarni tarbiyalab yetishtirish vazifasi davlatimiz siyosatining ustuvor vazifasi darajasiga ko'tarildi. Jamiyatimizning bir qismi bo'lgan ijtimoiy himoyaga muhtoj imkoniyati cheklangan bolalarning ta'lim-tarbiya olishi uchun qulayliklar yaratish davlatimizning alohida e'tiborida bo'lib kelmoqda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni 1997-yil 9-son 23-moddasiga binoan psixik va jismoniy muammolari bo'lgan bolalar va o'smirlarni ta'lim olishi va sog'ligini muhofaza qilish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida maxsus ta'lim muassasalari tashkil qilingan. Shu o'rinda inklyuziv ta'lim tushunchasiga alohida to'xtalib o'tadigan bo'lsak, inklyuziv ta'lim ingliz tilidan olingan bo'lib, "inclusive", "inclusion"- "uyg'unlashmoq", "uyg'unlashtirish", "qamrab olmoq", "qamrab olish" ma'nolarini bildiradi. Ya'ni, nogiron va sog'lom bolalar o'rtasidagi to'siqlarni bartaraf etish, maxsus ta'limga muhtoj bolalar (ayrim sabablarga ko'ra nogiron bo'lgan) o'smirlar rivojlanishida uchraydigan nuqsonlar yoki iqtisodiy qiyinchiliklardan qat'iy nazar ijtimoiy hayotga moslashtirishga yo'naltirilgan umumta'lim jarayoniga qo'shishni ifodalovchi ta'lim tizimidir. Inklyuziv ta'limning siyosati esa, turli xil ehtiyojli bolalarni ta'lim olishini qo'llaydi va yutuqlarga erishishiga yordam beradi hamda yaxshi hayot qurishiga yordam beradi. Bundan tashqari inklyuziv ta'limning bir qancha maqsad va vazifalari bo'lib, ular quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- ta'lim tashkilotida imkoniyati cheklangan bolalar va o'smirlarning ta'lim olishlari uchun zaruriy psixologik-pedagogik, korreksion sharoitini yaratish, ularning imkoniyatlariga yo'naltirilgan umumta'lim dasturlari va korreksion ishlarni amalga oshirish orqali ruhiy rivojlanish, ijtimoiy moslashtirishni amalga oshirish; o'quvchilarning ta'limdagi tenglik huquqini kafolatlash;
- jamiyatning va oilaning faol ishtirokida nogiron va sog'lom bolalarning ehtiyojini qondirish;
- ijtimoiy hayotga erta moslashtirish;
- o'qitish jarayoni pedagogning o'rgatuvchilik faoliyatini va ta'lim oluvchilarning maxsus tashkil etilgan bilish faoliyatini o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovichning 2019-yil 29-apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoniga muvofiq O'zbekistonda inklyuziv ta'limni rivojlantirish, alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini takomillashtirish hamda ularga ko'rsatiladigan ta'lim xizmatlari sifatini yaxshilash maqsadida:

- 2020-2025-yillari xalq ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasi 1-ilovaga muvofiq;

- 2020-2025-yillarda xalq ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish konsepsiyasini 2020- 2021-yillarda amalga oshirish bo'yicha “ Yo'l xaritasi” 2-ilovaga muvofiq;

- Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar ta'limini 2025-yilgacha rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari 3-ilovaga muvofiq tasdiqlansin.

Oxirgi paytda inklyuziv ta'lim tushunchasi tez-tez tilga olinmoqda, ko'pchilik bu tushunchani nogironligi bor bolalarning sog'lom bolalar bilan birga maktabgacha ta'lim tashkilotlarida, bir maktabda, bir sinfda o'qishi, bir partada o'tirishi deb tushunadi xolos. “Aslida, faqat bu emas. Inklyuziv ta'lim hamma bolalarning bir xil bog'cha muassasasida, bir xil maktab va bir xil sinfxonada – bir xil sharoitda ta'lim olishini anglatadi. Ya'ni imkoniyati cheklangan bola sog'lom bolalar bilan bir xil e'tiborda o'qiy olishi kerak. Kam ta'minlangan oilaning farzandi kambag'al oiladan bo'lgani uchun ta'mirlanmagan maktabgacha ta'lim tashkilotiga yoki maktabga borishi kerak emas,” – deydi O'zbekiston Nogironlar uyushmasi raisi Oybek Isoqov. Ushbu o'rinda “Ta'lim to'g'risida”gi Qonunning mazmun-mohiyatini eslab o'tadigan bo'lsak, “Qonun bilan jinsi, irqi, millati, tili, dini, ijtimoiy kelib chiqishi, e'tiqodi, shaxsiy va ijtimoiy mavqeidan qat'iy nazar, har kimga ta'lim olish uchun teng huquqlar kafolatlanadi. O'zbekistonda oilaviy sharoitidan qat'iy nazar, barcha bolalar davlat maktabgacha ta'lim tashkilotiga hamda umumta'lim maktablariga qatnaydi. Bu davlat tomonidan kafolatlangan.

Bularning barchasi pedagogning ta'limiy, tarbiyaviy, rivojlantiruvchi vazifalarini amalga oshirishida o'z aksini topmog'i lozim. Ana shu asosdan kelib chiqib aytish mumkinki, ta'lim jarayonida pedagog ta'lim oluvchilarga qo'lga kiritilgan bilimlarni o'rgatadi. O'quv faoliyatida ularni ko'nikma va malakalar bilan qurollantiradi, shu bilan bir paytda u ta'lim oluvchilarda dunyoqarash va axloq normalarini shakllantiradi, ularning bilish faolligini oshiradi. Yanada aniq qilib aytadigan bo'lsak, butun mashg'ulot jarayonini rejalashtiradi, ushbu jarayonda ta'lim oluvchilar bilan birga yengib o'tishda yordam beradi.

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, bugungi kunda taraqqiyot, ta'lim juda tez rivojlanmoqda va o'zgarishlar yuz bermoqda. Deyarli har daqiqada mamlakatimizning turli burchaklarida o'zgarishlar, yangilanishlar va kutilmagan voqea hodisalar sodir bo'lmoqda. Bunday o'zgarishlarni biz avvalo uzluksiz ta'limning eng quyi qismi hisoblangan maktabgacha ta'lim tizimidan boshlashimiz kerak. Shunday ekan, O'zbekiston Respublikasi Maktab va maktab ta'limi vazirligi tomonidan aynan nogironligi bo'lgan bolalarning o'zlari va ularning ota-onalarining vaziyatlarini o'rganish va ularning fikrlari, takliflarini o'rganib chiqqan holda fikr mulohazalarini qabul qilinishi kerak. Bunday bolalar ham sog'lom bolalar kabi qiylanmasdan ta'lim-tarbiya olishlari, kelajakda o'z yo'lini osonroq topishlari kerak. Shunda jamiyat ham imkoniyati cheklangan shaxslarga begonadek ajablanib qaramaydi.

Bugungi kundagi muhtaram prezidentimiz tomonidan alohida yordamga muhtoj bolalarga nisbatan qaratilayotgan e'tibor, yaratilayotgan shart-sharoitlar hamda qonun va farmonlardan oqilona foydalangan holda, ta'lim-tarbiya olishlari va o'z bilimlari ustida izlanishlari kerak deb o'ylayman. Negaki, ular ham jamiyatimizning bir bo'lagi, ular ham o'zlarining yangi qirralarini kashf etishlari kerak. Ezgu fikr, ezgu so'z va ezgu ishlarni amalga oshirmoqliklari ulardan talab qilinadigan jihatlardan biri desak mubolag'a bo'lmaydi. Zero, bu inklyuziv holatdagi aholining moddiy va ma'naviy holatlarini yaxshilashga hizmat qiladi desak, maqsadga muvofiq bo'ladi deb o'ylayman.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Esonova M.A. Maktabgacha ta'lim T.:2023. 5-bet
2. Egamberdiyeva F, Toshov M. Pedagogika nazariyasi va tarixi T.:2023 256-257-betlar
3. Mamedov K.K, Shoumarov G.B, Podobed V.P. Ruhiy rivojlanishi sustlashgan bolalar haqida T.: 1999.
4. Qodirova Z. Inklyuziv ta'lim fan o'quv dasturi. 2023-2024.
5. “Takomillashgan ilk qadam” o'quv dasturi T.:2022. 13-14betlar

MAKTABGACHA TA'LIM TARAQQIYOTI, MUAMMO YECHIM VA
ISTIQBOL” Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari. Andijon. 9-10 aprel
2025-yil

6. Lex.uz O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 638-sonli qarori 26.01.2024
7. <https://kun.uz/news/2021/03/18/inklyuziv-talim-uchun-5-yillik-reja-jamiat-va-maktablar-imkoniyati-cheklangan-bolalarni-qabul-qilishga-tayyormi?ysclid=m815rr7m46282132666>